

A MEGÚJULT APOR-KÓDEX HAZATÉRÉSE

A SEPSISZENTGYÖRGYI SZÉKELY NEMZETI MÚZEUMBAN
2010. ÁPRILIS 22-ÉN RENDEZETT ÜNNEPÉLYES FOGADÁSRÓL ÉS
AZ AZT KÖVETŐ TUDOMÁNYOS TANÁCSKOZÁSRÓL

A Magyar Nyelv Éve programsorozat keretében az OSZK nagyszerű magyar nyelvemlék-kiállításán tudományos kuriózumként együtt mutatták be a *Bécsi*-, a *Müncheni*- és az *Apor-kódexet*. Ez a három kódex őrzi az első magyar bibliafordítás, az ún. *Huszita Biblia* (1416-1435 k.) részleteinek egymástól függetlenül készült másolatait. A *Bécsi*-, a *Müncheni-kódex* mai őrzési helyéről kapta nevét, az *Apor-kódex* pedig az első ismert tulajdonosáról, báró Apor Péter (1676-1752) íróról. Az *Apor-kódex* három egymástól független kézirat egybekötéséből jött létre. A *Huszita Biblia* zsolnárkönyvét őrizte meg kései másolatban (15. század vége-16 század eleje) a zsolozsmához tartozó himnuszokkal és bibliai kantusokkal együtt. A feltehetően premontrei apácáknak készült, de bizonyosan általuk használt másolat a zsolozsmában latinul recitált zsolnárokat segítette számukra megérteni. A zsolnároskönyvet kiegészíti a későbbiekben kapcsolódó két premontrei eredetű rész: a *Három jeles szolgáltatás* a rend tagjaiért és a jótevőiért való imaalkalmak felsorolása, valamint egy párbeszédés Mária-siralom, a Szent Anselm-passió dialógusa.

Az *Apor-kódex* reneszánsz kötése megegyezik a premontrei apácák számára összeállított *Lányi-kódex* kötésével, amely a budai, talán domonkos műhelyben készült. A két kötetet a szegedi eredetű somlóvásárhelyi premontrei apácák köttethették be együtt Budán. Mindkét kódexet a török elől menekülő budai apácák vitték magukkal Pozsonyba vagy Nagyszombatba. Az *Apor-kódex* később ajándékozás révén a Cserey család tulajdonába jutott. 1875-ben került elhelyezésre az özv. Cserey Jánosné, Zathureczky Emilia által Imecsfalván alapított Székely Nemzeti Múzeumba, majd 1880-ban a múzeummal együtt mai végleges helyére, Sepsiszentgyörgyre került. Az értékes nyelvemléket tartalmazó, ám nagyon rossz állapotú kódexet Budapestre szállítása után Tóth Zsuzsanna, az OSZK restaurátora több hónapi aprólékos munkával készítette elő a kiállításra.

2010. április 22-én, Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum ünnepélyes keretek között fogadta gyűjteménye egyik legértékesebb darabjának, a megújult *Apor-kódexnek* hazatértét. A Székely Nemzeti

Múzeum Bartók Termében Vargha Mihály, az intézmény igazgatója vette át a kódexet Boka Lászlótól, megköszönve a tudományos igazgatónak az OSZK páratlan munkáját. Vargha Mihály tolmácsolta Elena Tírzimannak, a kölcsönzési-restaurálási programban együttműködő partner Román Nemzeti Könyvtár főigazgatójának üdvözlését is. A távollévő Kelemen Hunor román művelődési miniszter köszöntését Tamás Sándor Kovászna megyei tanácselnök olvasta fel.

Az esemény rangját emelve a sajtó-nyilvános átadás-átvételt követően tudományos előadások hangzottak el. A tanácskozás első felszólalója Boka László tudományos igazgató volt, aki előadásában kiemelte a múltunk megismerése szempontjából különösen nagy jelentőségű középkori magyar nyelvemlékek ismeretének fontosságát. A Madas Edit kurátor által rendezett kiállítás bemutatása kapcsán vázolta a magyar nyelvű írásbeliség kibontakozásának történetét végigkísérő, a latin szövegekben szórványosan található első magyar szavaktól az írott irodalmi nyelv megszületéséig tartó több évszázados folyamatot, ezzel párhuzamosan a magyar nyelv térhódítását a mindennapi írásnyelvhasználatban. Nagyszerű előadása végén hallgatóságának teremről-teremre, virtuális prezentációban szemléltette az említett nyelvemlék-kiállítást. A közönség, amelynek döntő része nem láthatta az eredeti kiállítást, méltányolva e gesztust, nagy ovációval köszönte meg előadását.

Óriási sikere volt Tóth Zsuzsanna restaurátor előadásának, aki vetített képekkel gazdagon illusztrált bemutatást tartott a kódex restaurálásának folyamatáról és a felfedezett kötet történeti eredményekről. Az *Apor-kódex restaurálása* címen megtartott előadásában részletesen ismertette azokat – leginkább a víz által okozott – károsodásokat, amelyek az évszázadok során megromlották a kötetet. Legszembetűnőbb az összeesett könyvtest, amely a kitépelt lapok hiánya okán keletkezett. A legveszélyesebb kárt azonban a rosszul összekevert tinta okozta. A tintamarás következtében a betűk elhalványultak, illetve a betűk vonala mentén a papír eltört és szétnyílt. A kódex írásából betűk, egész sorok

Vargha Mihály hálás szavakkal vette át a restaurált kódexet Boka Lászlótól, megköszönve az OSZK páratlan közreműködését

estek ki. E pusztító folyamatot sikerült a kötet restaurálása során megállítani, valamint igen aprólékos munkával, betűről-betűre az okozott kár jelentős részét helyreállítani. A restaurálásban járatlan laikus közönség a bemutatóval egybekötött szakszerű előadást élvezettel hallgatta és vastappsal jutalmazta.

Gábor Csilla és Korondi Ágnes, Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszékének tanárai, *Az Apor-kódex és a késő középkori magyar kódexekben található műfajok* című közös előadásukban úgy közelítették meg a legrégebb fennmaradt magyar bibliafordítás zsoltárait és a velük kapcsolatos irodalomtörténeti problémákat, hogy azokat a késő középkori magyar nyelvű kódexirodalommal összevetve vizsgálták. Élvezetes, adatokban gazdag előadásukban, mely során az úgynevezett huszita eredet is megkérdőjeleződött, a tudományos tanácskozás résztvevői számára átfogó képet nyújtottak az *Apor-kódexnek* a magyar bibliafordítások kontextusában egyéb kódexekhez való viszonyáról.

Végezetül Egyed Emese kolozsvári egyetemi tanár *A felvilágosodás sokkáló magyar nyelvemlékei* címen tartott érdekesítő előadásában azt elemezte, hogy a magát hazafiúnak tekintő, a magyar nemesi hagyományokkal azonosuló, tanult vagy többé-kevésbé tanulatlan közösség miképpen fogadta a 18. században a nyomta-

tásban közzétett nyelvemlékeket. A magánlevelezésekben, röpiratokban megfogalmazott ellenvetéseik mögött nemcsak az új ismeretek elleni reakció fogalmazódott meg, hanem a nemesi(rendi) magyar szimbólumok, a magyar nyelv tekintélyének védelme is. Ez utóbbit fenyegette az akkori németesítő birodalmi politika, valamint a latin nyelvűségnek a térségben még mindig erős hagyománya. Ugyanakkor a nyelvi eredet és a nemzeti lét gyökerei iránti egyre növekvő érdeklődés vezetett a nyelvi, irodalmi, történeti kutatások fokozódásához. A régi szövegek tanulmányozása mind nagyobb nyilvánosságot kapott, amely újabb irodalmi, bölcsészeti, de akár jogi természetű kérdések sorát vetette fel.

Az Apor-kódex ünnepélyes hazatérte alkalmából rendezett eseményen Boér Hunor, a kódexet őrző gyűjtemény vezető könyvtárosa bejelentette, hogy az OSZK nem csak a kötet restaurálását végezte el, hanem annak digitalizálását is, ezzel megteremtve annak lehetőségét, hogy értékes nyelvemlékünk kritikai kiadásban, átiratos formában a Magyar Kódexek sorozat tagjaként is megjelenhessen, illetve a széles érdeklődő közönség számára megismerhető legyen.

Bánfi Szilvia
banfi.at.oszk.hu